

Скрильов В. В.

*аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-362-3-14>

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ – СУЧАСНИЙ ВИКЛИК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Україна, як молода та перспективна країна Європи, зіткнулася з викликом зростання державного боргу з початку 21 сторіччя. Звісно, що на це були об'єктивні причини, як то пандемія та військові дії, що привело до хронічного бюджетного дефіциту для фінансування якого слід було залучати позикові кошти.

Це явище привернуло увагу науковців, вони визнали його не лише як економічну проблему, але і як загрозу майбутньому розвитку країни. З плином часу обсяги державного боргу набувають значущих масштабів, вимагаючи додаткових ресурсів для погашення та обслуговування зобов'язань. Оскільки державний борг є важливою складовою економічного розвитку країни, він визначає її фінансову стійкість та можливості здійснення ключових соціально-економічних програм.

У сучасних умовах повномасштабної війни, Україні важливо зосередити увагу на ефективному управлінні державним боргом та визначити дієві інструменти для його стримування. В загально економічному та політичному контексті, управління державним боргом стає вирішальною складовою сталого розвитку країни, а неспроможність вирішення проблеми державного боргу може призвести до серйозних наслідків для фінансової стабільності та соціального благополуччя громадян.

У дослідженні державного боргу України важливим аспектом є розгляд його структури та динаміки. Загальна сума державного та гарантованого державою боргу України на 2023 рік становить 145,3 млрд дол. США, з них державний борг 136.59 млрд дол. США та гарантований державою борг 8.73 млрд дол. США. Порівняно з 2018 (78.32 млрд дол. США) та 2021 (97.96 млрд дол. США) роками

державний борг та гарантований державою борг зріс на 67 млрд дол. США та 47,36 млрд дол. США відповідно [1]. Акцентуючи увагу на валовий зовнішній державний борг, прослідковується тенденція прискорення протягом останніх років (рис. 1).

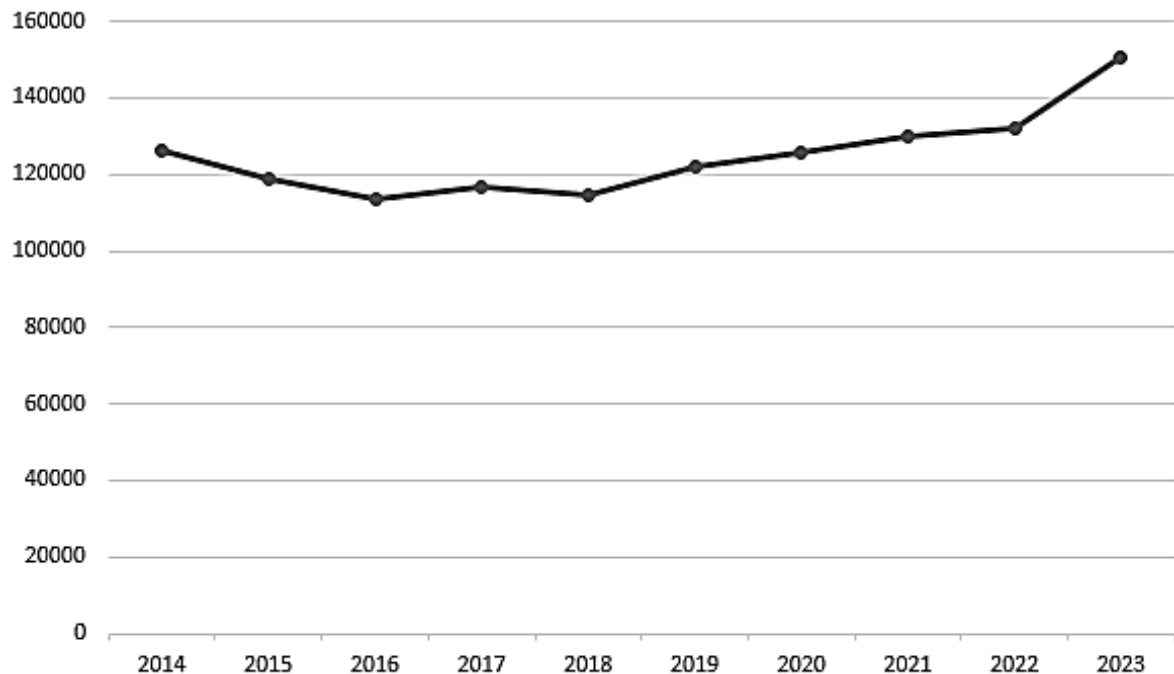

Рис. 1. Валовий зовнішній борг України, млн. дол. США. (2014–2023)

Джерело: побудовано авторами за даними [2]

Як показує рис.1, протягом аналізованого часу, спостерігається поступове зменшення валового зовнішнього боргу на 24 млрд дол. США в період з 2014 року (126 млрд дол. США) до 2016 року (112.5 млрд дол. США). Але вже в 2018 році (114 млрд дол. США) стрімке зростання до 2023 року включно (150 млрд дол. США) з різницею в 36 млрд дол. США.

Констатуємо, що валовий зовнішній борг України стрімко зростає останні декілька років, але задля точного розуміння причин, треба бачити структуру боргу. Загальна сума державного боргу України на 2023 рік 136.59 млрд. дол. США, включає в себе внутрішній борг – 41.8 млрд дол. США та зовнішній борг – 94.79 млрд дол. США. А гарантований державою борг 8.73 млрд дол. США, включає внутрішній борг – 1.81 млрд дол. США та зовнішній борг – 6.91 млрд. дол. США [1]. Таким чином, робимо висновок, що внутрішній борг становить меншу частку загального боргу України, та

має мінімальні зміни порівняно з минулими роками. Куди важливішим в даному випадку являється зовнішній борг та його домінуюча роль в заборгованості країни.

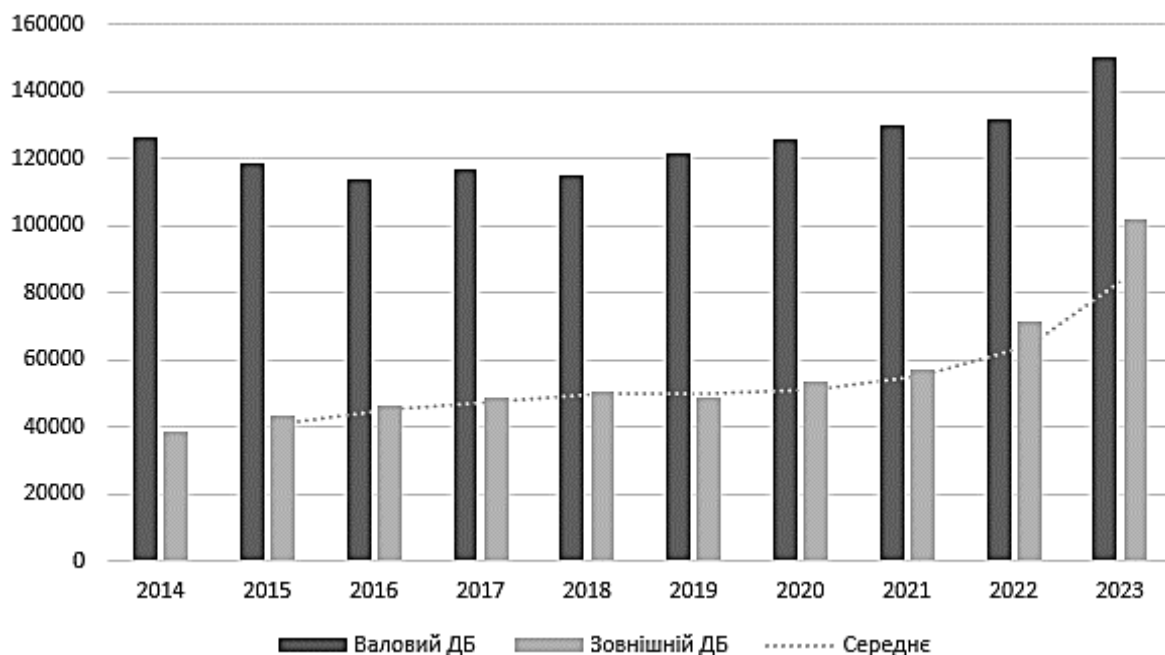

Рис. 2. Валовий зовнішній державний борг, зовнішній державний та гарантований державою борг України, млн. дол. США. (2014–2023)

Джерело: побудовано авторами за даними [2]

Аналізуючи структуру, можна виділити валовий зовнішній державний борг, зовнішній державний та гарантований державою борг України а також відсоткове відношення до ВВП. Це дає можливість визначення динаміки боргових зобов'язань та дозволить оцінити темпи їхнього зростання та виявити фактори, що на них впливають. Станом на 2014 рік, зовнішній державний та гарантований державою борг України становив 30,7% від валового зовнішнього боргу країни, а вже станом на 2018 рік – 44%. В період 2018–2021 років – темпи зростання знизились, але за підсумками 2023 року зовнішній державний та гарантований державою борг становив 67,58% від валового зовнішнього боргу (рис. 2).

З точки зору аналізу економіки України та визначення економічних ризиків для суспільства, не менш важливим є не саме число, яке визначає державний та гарантований державою борг, а його відсоткове співвідношення до обсягу ВВП. Вважається, що частка боргу не має бути вищою за 60% від ВВП країни, але на практиці велика кількість

країн має показники близькі до 80%, а деякі навіть вище за 100%. У 2015-2021 уряду вдалося знизити боргове навантаження із 79% ВВП до 49% ВВП завдяки своїй борговій політиці (рис. 3).

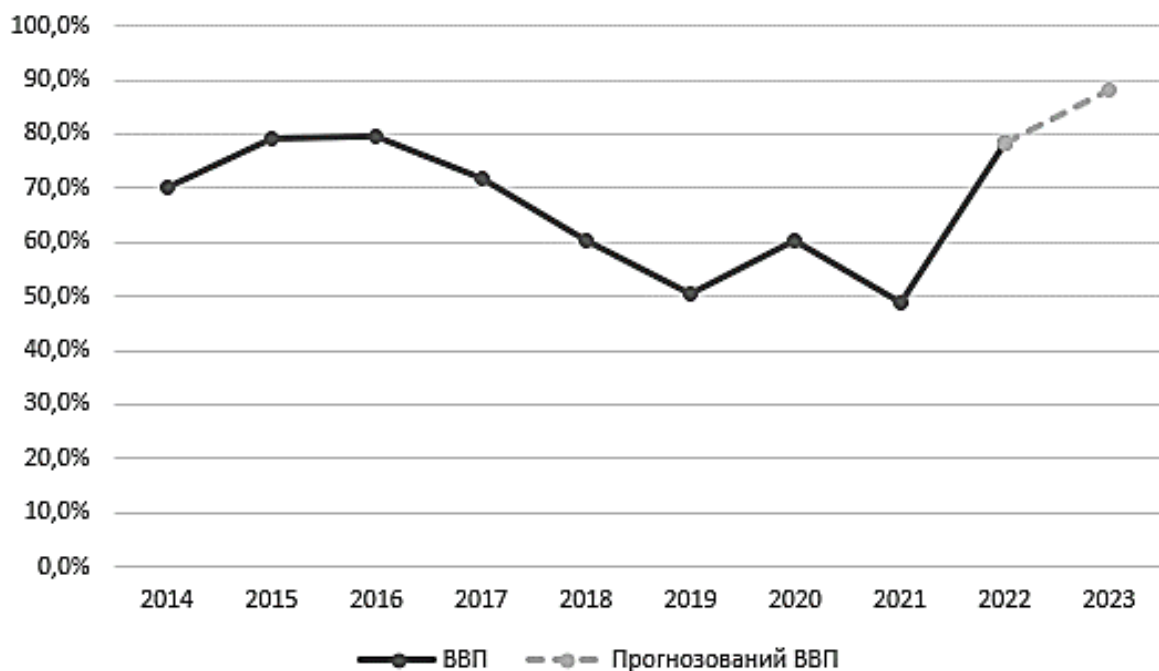

Рис. 3. Зовнішній державний борг, млн дол. США та ВВП % (2014–2023)

Джерело: побудовано авторами за даними [3]

Ситуація кардинально змінилася з початком повномасштабного вторгнення і збільшенням видатків на оборону. Як наслідок, протягом 2022 та 2023 року, сума державного боргу стрімко зростає, зростає й частка до ВВП 78.5% та 88.1% відповідно.

Міжнародний валютний фонд прогнозує збільшення загального державного боргу України до 98,6% на кінець 2024 року та 100,7 на 2025 рік, після чого очікується його поступове зменшення [2]. Тим часом Кабінет міністрів в своїй пояснювальній записці до проекту державного бюджету на 2024 рік, зазначив, що очікування державного боргу в 2024 році становлять 104.6% від ВВП.

Підводячи підсумки, можемо констатувати, що в контексті сучасних геополітичних викликів, ефективне управління державним боргом стає ключовим елементом національної безпеки та суверенітету. Систематичний моніторинг та прогнозування фінансових ризиків, зростання доходів бюджетної системи та оптимізація її видаткової частини, а також оперативне прийняття стратегічних рішень,

допоможуть Україні ефективно впоратися з викликами, пов'язаними з державним боргом та забезпечити сталість та процвітання країни в майбутньому.

Література:

1. Державний борг України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg>
2. Валовий зовнішній борг України. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/ZB_q.pdf
3. Fiscal monitor 2023 October. Gross debt position. URL: https://www.imf.org/external/datamapper/G_XWDG_G01_GDP_PT@FM/ADVE C/FM_EMG/FM_LIDC/UKR